

ЭЛЕКТРОННЫ ВУЧЭБНА-МЕТАДЫЧНЫ КОМПЛЕКС “БЕЛАРУСКАЯ ДЫЯЛЕКТАЛОГІЯ”

Беларуская дыялекталогія – гэта дысцыпліна дзяржаўнага кампаненту, мэтай якой з’яўляецца даследаванне сучаснага стану дыялектаў на тэрыторыі Беларусі. Курс “Беларуская дыялекталогія” займае важнае месца ў сістэме лінгвістычных дысцыплін для студэнтаў 2 курса завочнага факультэта спецыяльнасці 1-21 05-01 Беларуская філалогія (па напрамках): 1-21 05 01-01 Беларуская філалогія (літаратурна-рэдакцыйная дзейнасць). Неабходнасць вывучэння данай дысцыпліны прадугледжана стандартам і вучэбным планам падрыхтоўкі спецыялістаў-філолагаў.

Неабходнасць і актуальнасць дысцыпліны дзяржаўнага кампаненту ў падрыхтоўцы спецыялістаў філалагічнага профілю абумоўлена дыферэнцыяцыйнай дыялектных асаблівасцей і літаратурных моў, асаблівасцямі функцыянавання дыялектнай і літаратурнай моўных разнавіднасцей у сучаснай Беларусі.

Беларуская дыялекталогія дапамагае зразумець шляхі фарміравання літаратурнай мовы, раскрываючы ролю ў гэтым працэсе канкрэтных дыялектаў, што асабліва актуальна для беларускай літаратурнай мовы, якая склалася непасрэдна на базе мясцовых гаворак. Веданне дыялекталогіі неабходна студэнту – будучаму настаўніку для таго, каб сістэматызаваць набытыя веды пры вывучэнні іншых лінгвістычных дысцыплін, навучыць будучых настаўнікаў заўважаць, кваліфікаваць і выпраўляць памылкі вучняў, у тым ліку абумоўленыя ўплывам дыялектнага маўлення і праблемамі білінгвізму ў краіне.

Мэтай дысцыпліны дзяржаўнага кампаненту з’яўляецца авалоданне студэнтамі асновамі беларускай дыялектнай мовы, яе лексічным багаццем. Задачами дысцыпліны дзяржаўнага кампаненту з’яўляюцца: засваенне шляхоў фарміравання літаратурнай мовы і роля канкрэтных дыялектаў у гэтым працэсе; фармаванне навуковага падыходу да апісання фанетычнай, граматычнай сістэм дыялектнай мовы; аналіз дыялектных моўных з’яў, што знайшлі адлюстраванне ў сучаснай беларускай мове.

Для паспяховага засваення курса “Беларуская дыялекталогія” неабходна валодаць і выкарыстоўваць веды па фанетыцы, марфалогіі, лексікалогіі і сінтаксісе. У выніку вывучэння дысцыпліны дзяржаўнага кампаненту выпускнік павінен ведаць: групоўку тэрытарыяльных дыялектаў; асноўныя паняцці (ізагласа, пучок ізаглас, лінгвістычны арэал); асаблівасці развіцця дыялектаў у розных гістарычных умовах; асноўныя слоўнікі дыялектнай лексікі, матэрыялы дыялекталагічнага і лексічнага атласаў беларускай мовы;

Студэнты падчас вывучэння курса павінны ўмець: вызначаць фанетычныя, марфалагічныя і сінтаксічныя асаблівасці народных гаворак; дыферэнцыраваць дыялектныя асаблівасці і літаратурныя нормы; вызначаць групоўку гаворак на карце Беларусі, складаць ізагласы распаўсюджвання тых ці іншых дыялектных з’яў; а таксама валодаць: практычнымі навыкамі выяўлення дыялектных асаблівасцей мовы жыхароў пэўнай мясцовасці; уменнямі пераадоўваць арфаграфічныя і арфаэпічныя памылкі вучняў, звязаныя з уплывам дыялектнай мовы.

Электронны вучэбна-метадычны комплекс “Беларуская дыялекталогія” распрацаваны на аснове практычных і лекцыйных заняткаў і складаецца з тлумачальнай запіскі, тэматычнага плану, зместу вучэбнага матэрыялу, тэарэтычнага і практычнага раздзелаў, пытанняў да экзамену, кароткага тэрміналагічнага даведніка і спісу рэкамендуемай літаратуры.

Тэарэтычны і практычны матэрыял дадзенага ЭВМК скіраваны на замацаванне і паглыбленне ведаў па беларускай дыялекталогіі, на авалоданне студэнтамі асновамі беларускай дыялектнай мовы, яе лексічным багаццем. Кожная тэма ўключае спіс літаратуры, які дапаможа студэнту не толькі ўдакладніць некаторыя незразумелыя пытанні, але і падрыхтавацца да заняткаў самастойна.

У тэарэтычны раздзел уключаны лекцыйны матэрыял (3 тэмы – 6 гадзін), які змяшчае звесткі па асноўных раздзелах дысцыпліны. Тэарэтычны матэрыял дазваляе зарыентавацца ў паняццёвым апаратае пунктуацыі і адпаведных тэрмінах. У кожнай тэме выдзелены пытанні для абмеркавання, раскрыты асноўныя палажэнні і змест кожнага. У тэме “Ненаціскны вакалізм пасля цвёрдых і мяккіх зычных” прысвечана разгляду паняццяў колькаснай і якаснай рэдукцыі, ненаціскага вакалізму пасля цвёрдых зычных (аканне, оканне, вакалізм пераходнага тыпу, ненаціскага вакалізму пасля мяккіх зычных (яканне, еканне, вакалізм пераходнага тыпу). Тэма “Сістэма зычных гукаў у гаворках” прадстаўлена наступнымі пытаннямі: склад зычных фанем у гаворках; цвёрдыя і мяккія зычныя фанемы ў гаворках; губныя і заднеязычныя фанемы ў гаворках; пазіцыйныя і камбінаторныя змены зычных (асіміляцыя, падаўжэнне, дысіміляцыя, метатэза, эпентэза, прыстаўныя зычныя). У тэме “Групоўка гаворак на тэрыторыі Беларусі” разглядаецца асноўны масіў беларускай дыялектнай мовы і палескія гаворкі, паўднева-заходні і паўночна-ўсходні дыялекты, групы гаворак беларускай мовы, дыялектныя зоны.

Практычны раздзел уключае ў сябе ў адпаведнасці з вучэбным планам дысцыпліны 3 практычныя заняткі (6 гадзін). Кожная тэма практычных заняткаў складаецца з пытанняў для самакантролю, ключавых слоў па тэме і сістэмы заданняў для выканання студэнтамі ў вуснай і пісьмовай форме. Практычны матэрыял арыентаваны на замацаванне тэарэтычных звестак па важнейшых тэмах дысцыпліны.

Дапаможны раздзел утрымлівае дадатковы матэрыял, што ўключае ў сябе кароткі тэрміналагічны даведнік, у які ўваходзяць асноўныя паняцці па дыялекталогіі, якімі павінен валодаць кожны студэнт. У дапаможным раздзеле змешчаны таксама спіс літаратуры для выкарыстання студэнтамі ў ходзе вывучэння дысцыпліны “Беларускай дыялекталогіі”.

Стварэнне электроннага вучэбна-метадычнага комплексу па названай дысцыпліне для студэнтаў, якія навучаюцца па спецыяльнасці 1-21 05-01 Беларуская філалогія (па напрамках) з’яўляецца актуальным і неабходным, бо тэарэтычная і практычная дысцыпліна скіравана на паглыбленне ведаў студэнтаў аб асаблівасцях беларускіх дыялектаў на ўсіх моўных узроўнях, выяўленне спецыфікі беларускай дыялекталогіі, авалоданне асноўнымі навуковай паняццямі звязанымі з дыялекталогіяй, уменне карыстацца спецыяльнымі дыялекталагічнымі слоўнікамі і дыялекталагічным атласам беларускай мовы, вызначэнне дыялектных асаблівасцей мовы жыхароў пэўнай мясцовасці; уменне пераадольваць арфаграфічныя і арфаэпічныя памылкі вучняў, звязаныя з уплывам дыялектнай мовы.

Мэта ЭВМК – дапамагчы засвоіць студэнтам асновы дыялекталагічнай навукі (сістэму фанетычных, марфалагічных, лексіка-семантычных і сінтаксічных асаблівасцей беларускіх дыялектаў), сучасны стан і тэрытарыяльнае пашырэнне беларускіх дыялектаў, навучыць разглядаць дыялектныя рысы не ізалявана, а як кампаненты супрацьстаўленых або несупрацьстаўленых адрозненняў.

Такім чынам, электронны вучэбна-метадычны комплекс “Беларуская дыялекталогія” можа быць выкарыстаны ў якасці асновы для далейшага ўдасканалення вучэбнага працэсу па ўказанай дысцыпліне з мэтай павышэння прафесійнай падрыхтаванасці будучых спецыялістаў-філолагаў. Гэты комплекс у цэласным фармаце з’яўляецца сродкам кіравання і самакіравання, стымулявання, кантролю і самастойнай работы студэнтаў.